

Mikaela Nylander r

Kirjallinen kysymys ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta ja erityisen tuen opettajan kelpoisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

1.1.2018 alkaen ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla ei ole ollut oikeutta saada ammatillisen erityisen tuen opettajan (amatillisen erityisopettajan) antamaa ammatillista erityisopetusta osana erityistä tukea. Uusi laki ammatillisesta koulutuksesta säätää erityisopetuksen sijaan erityisestä tuesta. Erityinen tuki ei kuitenkaan sisällä opiskelijalle oikeutta ammatilliseen erityisopetukseen eikä ammatillisen erityisen tuen opettajaan (amatilliseen erityisopettajaan). Opetusministeriön on välittömästi korjattava tämä epäkohta ja palautettava ammatillisen koulutuksen opiskelijoille oikeus saada osana erityistä tukea ammatillisen erityisen tuen opettajan (amatillisen erityisopettajan) antamaa ammatillista erityisopetusta.

Tilastokeskuksen mukaan erityisopetusta saavien opiskelijoiden määrä tutkintoon johtavassa ammatillisessa koulutuksessa on kasvanut. Vuonna 2004 erityisopetusta sai yhteensä 12 500 opiskelijaa, mutta vuoteen 2015 mennessä määrä on kaksinkertaistunut 24 300 opiskelijaan. Vuonna 2015 nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 18 prosenttia eli lähes joka viides oli erityisopiskelija. Heistä suurin osa (86 %) opiskeli tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa ja vain noin joka kymmenes (13 %) ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Prosentti opiskeli muualla. Nuorten ammatillisessa koulutuksessa erityisopiskelijoista 83 prosenttia opiskeli samassa ryhmässä eli integroituina muiden opiskelijoiden kanssa.

Uudella erityisopetuksen sijaan säädetyllä erityisellä tuella tarkoitetaan lain perusteluiden mukaan "opiskelijan henkilökohtaisiin tarpeisiin, tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyitä." Perusteluissa korostetaan, että uuden pykälän "säännökset vastaavat sisällöltään pääosin aiemman ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 19 a §:n erityisopetuksen säännöksiä. Pykälässä käytetään kuitenkin termiä erityinen tuki erityisopetuksen sijaan, koska erityinen tuki käsitteenä kuvaa paremmin opiskelijoille annettavia tukitoimia." Edelleen perusteluissa muun muassa todetaan, että "erityisopetuksena annettavaan erityiseen tukeen olisi nykytilasta poiketen oikeus myös ammattitutkinto- tai erikoisammattitutkintokoulutuksessa olevalla opiskelijalla..." ja ettei "opiskelijalle tilapäisesti annettavaa erityistä oppimisen tukea ja ohjausta pidetä erityisenä tukena."

Lain perusteluiden mukaan erityinen tuki on tarkoitettu "sellaisille tutkintokoulutuksen, valmentavan koulutuksen ja ammattitutkinto- tai erikoisammattitutkintokoulutuksen opiskelijoille, jotka tarvitsevat pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai

Kirjallinen kysymys KK 170/2018 vp

koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi".

Lain perusteluissa korostetaan, että "erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat tarvitsevat huomattavasti enemmän ja erilaista tukea kuin muut opiskelijat. Useimmiten perusteena on jokin oppimisvaikeuksia aiheuttava seikka, joka edellyttää pedagogista tukea. Perusteena voi olla myös sellainen vamma tai sairaus, joka edellyttää muita erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyjä oppimisen ja opiskelun mahdollistamiseksi. Erityisen tuen tarve on määriteltävä jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti, ja tavoitteiden saavuttamista on tuettava yksilöllisesti suunnitellun ja ohjatun oppimisprosessin avulla."

Erityisen tuen opettajan kelpoisuudesta ei säädetä kelpoisuusasetuksessa. Kelpoisuusasetuksen ollessa lausunnolla erityisen tuen opettajan kelpoisuudesta oli säännös, mutta asetuksen tullessa voimaan tuo säännös oli poistunut.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjeistavat omilla nettisivuillaan, että kelpoisuusasetuksen muutos (1150/2017) ei muuttanut tulkintaa erityisopettajien asemasta, ja kelpoisuusehdot vastaavat ennen asetusmuutosta voimassa ollutta erityisopettajan kelpoisuutta. Erityiseen tukeen oikeutetut opiskelijat opiskelevat tavallisesti yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa. Opetuksesta ja erityisestä tuesta vastaavat tällöin opettajat sekä asetuksen 16 §:n kelpoisuusehdot täyttävät opettajat yhdessä. Tämä on hämmentävä ohjeistus, koska 16 §:ssä ei kuitenkaan säädetä lainkaan erityisen tuen opettajan kelpoisuudesta. Miten koulutuksen järjestäjän on toimittava? Kouluttavatko opettajakorkeakoulut erityisen tuen opettajia, vaikka kelpoisuusvaatimus ei heitä tunne?

Erityisen tuen järjestämisen epäselvyyttä lisää se, että esimerkiksi Opetushallituksen 26.3.2018 voimaan tulleet ohjeet erityisestä tuesta ammatillisessa koulutuksessa eivät sisällä tätä edellä kerrottua ministeriön näkemystä, että opetuksesta ja erityisestä tuesta vastaavat opettajat sekä asetuksen 16 §:n kelpoisuusehdot täyttävät opettajat yhdessä.

Opetushallituksen ohje ei sisällä myöskään ministeriön ohjeistusta siitä, että "opiskelijalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, on tarkoituksenmukaista, että 16 §:n kelpoisuusehdot täyttävä opettaja osallistuu aina tukitoimien suunnitteluun, vaikka varsinaisen opetuksen, ohjauksen ja tuen toteuttaisikin pääsääntöisesti opettaja. Tarvittaessa 16 §:n kelpoisuusehdot täyttävä opettaja toimii opettajan tukena myös opetustilanteessa."

Opetushallituksen ohjeen käsitteet myös hämmentävät. Opetushallituksen ohjeen mukaan "Erityisen tuen asiantuntija koordinoi ja suunnittelee opiskelijan yksilölliset tukitoimet, mutta on tärkeää, että kaikki opettajat ja ohjaajat sitoutuvat opiskelijan kokonaisvaltaiseen tukemiseen." Lainsäädäntö ei tunne erityisen tuen asiantuntijaa, joten on kyseenalaista, voiko Opetushallitus ohjeissaan ottaa säännöksistä ja ministeriön omasta ohjeesta poikkeavan tulkinnan ja määrätä koulutuksen järjestäjää tällä tavalla.

Opetushallituksen erityisen tuen ohjeissa puhutaan myös työvalmentajasta. Ohjeen mukaan, jos "opiskelijalla on vaikeuksia työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa, opettajalle voidaan varata enemmän ohjausaikaa tai mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi työvalmentaja voi toimia opiskelijan tukena." Tämäkään nimike ei perustu säännöksiin. Säännöksissä erityisen tuen opiskeli-

Kirjallinen kysymys KK 170/2018 vp

jalle on säädetty oikeus avustajaan. Mikäli työpaikan työpaikkaohjaajan ja koulutuksen järjestäjän nimeämän opettajan tuki ei ole opiskelijalle riittävää pitäisi tuoda esille, että säännösten mukaan opiskelijalla on oikeus avustajaan. Opetushallituksen ohje ei kuitenkaan sanallakaan mainitse edes erityisen tuen opiskelijan oikeutta avustajaan.

Opetushallituksen ohjeissaan käyttämä termi "ohjaaja" on myös haasteellinen. Opetushallitus ei ohjeissaan ole määritellyt, mitä käsite ohjaaja tarkoittaa. Tarkoittaako se opinto-ohjaajaa, työpaikkaohjaajaa, ohjaavaa opettajaa vai ketä tahansa koulutuksen järjestäjän ohjaajaksi nimeämää henkilöä? Opiskelijan oikeusturvan kannalta tällaisten ristiriitaisten ohjeiden sekä niissä epämääräisten nimikkeiden käyttäminen on kyseenalaista, ja lisäksi ne saattavat ohjata koulutuksen järjestäjää virheellisesti kuvittelemaan, että heillä on vapaus nimetä kuka tahansa ohjaamaan opiskelijaa, vaikka säännöksissä ja lain esitöissä koulutuksen järjestäjän harkintavaltaa olisi selkeästi rajoitettu.

Hallituksen esitys lukiolaiksi on parhaillaan eduskunnan käsittelyssä. Siinä säädetään lukiolaisille uutena oikeus erityisopetukseen pykälässä 28, jonka nimi on Oppimisen tuki. Sen mukaan opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Erityisopettajan kelpoisuudesta säädetään asetuksella.

Tämä on hieno ja tärkeä asia, mutta miksi ammatillisen koulutuksen opiskelijalta vastaava oikeus poistettiin? Sekä lukion että ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat samalla viivalla hakiesaan korkeakouluopintoihin. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että vain toinen heistä eli lukiolainen on oikeutettu erityisopettajan kelpoisuuden omaavan henkilön antamaan erityisopetukseen.

Ammatilliselle erityisen tuen opettajalle on säädettävä lausunnolla olleen kelpoisuusasetuksen mukainen kelpoisuus ja erityisopetus on säädettävä yhdeksi erityisen tuen 64 §:ssä tarkoitetuksi opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaksi suunnitelmalliseksi pedagogiseksi tuen muodoksi sekä osaksi erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyitä.

Ammatillisen koulutuksen erityisen tuen opiskelijalle on säädettävä oikeus saada ammatillista erityisopetusta ammatillisen erityisen tuen opettajan antamana sen mukaan kuin opiskelija, ammatillisen erityisen tuen opettaja, opettaja, opinto-ohjaaja ja mahdolliset muut tahot tarpeellisena pitävät ja opiskelijan HOKS:iin ammatillisen erityisen tuen opettajan kanssa kirjataan, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen ammattitaitovaatimuksen tai osaamistavoitteet. Ammatillisen erityisen tuen opettajan tehtävänä on koordinoita ja suunnitella erityisen tuen antaminen opiskelijalle sekä osallistua sen antamiseen opiskelijalle.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Aikooko ja millä aikataululla ministeriö aikoo palauttaa ammatillisen erityisen tuen opettajan kelpoisuuden ja siihen liittyvän ammatillisen koulutuksen opiskelijan oikeuden ammatillisen erityisen tuen opettajan antamaan erityisopetukseen, joka on osa erityistä tukea?

Kirjallinen kysymys KK 170/2018 vp

Helsingissä 2.5.2018

Mikaela Nylander r